

**ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ**

Рибка Олексій Анатолійович

УДК 658

**ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА АГРАРНОГО
ПІДПРИЄМСТВА ТА РОЗРОБКА ПРОГРАМИ ЙОГО ФІНАНСОВОГО
ОЗДОРОВЛЕННЯ**

Освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

***Автореферат**
дипломної роботи на здобуття
кваліфікації магістра фінансів, банківської справи та страхування*

Полтава 2018

Дипломною роботою є рукопис

Робота виконана на факультеті обліку та фінансів Полтавської державної аграрної академії на кафедрі фінансів і кредиту

Науковий керівник доктор економічних наук
Плаксієнко Валерій Якович,
*Полтавська державна аграрна академія,
професор кафедри фінансів і кредиту*

Рецензент **Литвин Олександр Юрійович**
*Полтавська державна аграрна академія,
доцент кафедри економічної теорії та
економічних досліджень*

Захист відбудеться « » грудня 2018 р. о 9³⁰ годині на засіданні Екзаменаційної комісії у ПДАА за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, навчальний корпус № 4, аудиторія 426.

*Відповідальний за
нормо-контроль*

О. В. Безкровний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією із проблем всіх економічних систем, що носять постійний характер, є наявність суб'єктів бізнесу, функціонування яких дуже часто супроводжується великими боргами, внаслідок чого виникає неспроможність боржника виконати вимоги кредиторів стосовно оплати товарів, а також створити умови для безперервної оплати зобов'язань перед бюджетом та позабюджетними фондами. Трансформаційні ринкові перетворення та розвиток форм власності виступили чинником появи значного різноманіття структур бізнесу. Але надалі значна частина серед цих суб'єктів виявилася неспроможними функціонувати та створювати умови для самовідтворення. Визначені економічні проблеми набули гостроти в сучасних умовах розвитку вітчизняних економічних відносин. Все це створює передумови для актуальності вивчення проблеми антикризового управління суб'єктами бізнесу національної економіки в цілому та сфери АПК зокрема.

Поняття банкрутства притаманне ринковим відносинам сьогодення. Адже проблема банкрутства у умовах вітчизняної економіки особливо актуальна у період загострення фінансової кризи, яку може відчувати в нашій країні протягом останнього десятиріччя, що в свою чергу ускладнюється негативним впливом циклічних коливань світової економіки.

Отже, виникає потреба детального дослідження та аналізу сутності питання банкрутства, адже більшість моментів стосовно нього в сучасній вітчизняній літературі носять доволі теоретичний характер. Це викликає важливість дослідження змісту даного поняття на дискусійному рівні.

Великий внесок у вивчення питань прогнозування ймовірності банкрутства вітчизняних суб'єктів бізнесу зробили Є. М. Андрущак, А. О. Азарова, В. З. Бугай, М. І. Бондар, О. М. Галенко, Н. Г. Волик, Л. Л. Гриценко, Н. А. Гринюк, Ю. П. Зайченко, О. Л. Єськов, В. С. Михайлов, О. Г. Мельник, І. М. Сафронська, М. Ф. Рибченко, О. Г. Сокол, Г. А. Семенов, О. Л. Хотомлянський, Н. М. Ткаченко, Г. К. Яловий.

Серед науковців близького зарубіжжя, що вивчали проблематику оцінки кризових явищ та практичну методологію антикризового управління, варто назвати таких вчених як О. Ю. Бірюкову, С. Г. Біляєва, Л. А. Бочкову, В. І. Кошкіна, А. П. Градова, В. В. Касьянова, Н. Л. Маренкова, Б. І. Кузіна, Е. О. Уткіна, Л. М. Михайлова, І. Ушачева.

Організаційно-економічні та методичні аспекти проведення оздоровлення підприємств і особливості стратегій їх виходу з кризового стану знайшли своє відображення у дослідженнях В. В. Баліцької, О. Г. Білої, Т. М. Білокінь, П. І. Віблого, А. І. Дмитренка, П. Г. Ільчука, Д. І. Коваленка, М. К. Колісника, А. Б. Кондрашихіна, О. В. Короткової, Н. М. Левченко, О. В. Олійника, О. А. Островської, Т. В. Пепи, К. А. Пріб, Н. С. Прокопенко, О. П. Процків, В. О. Федорової, Л. М. Шаблістої, О. В. Шкільова, О. М. Шпичака.

Але, не дивлячись на проведені дослідження, не вивченим є питання впливу майнової кризи на вірогідність банкрутства суб'єктів бізнесу, доволі вузько описано комплексний вплив різних кризових проявів на загальний стан

суб'єктів господарювання сфери АПК, мало охарактеризовані механізми оздоровлення підприємств АПК в залежності від факторів породження кризових явищ. Тож актуальність й важливість вивчення вищенаведених питань вплинули на вибір теми, формування мети й завдань дипломної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів і кредиту за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета і завдання дослідження. Метою виконання дипломної роботи є узагальнення теоретичних підходів до проведення антикризового управління підприємствами АПК, розробка практичних й методичних рекомендацій стосовно проведення моніторингу фінансово-економічного стану вітчизняних підприємств, формування напрямів їх оздоровлення та ефективного управління ресурсами суб'єктів бізнесу і забезпечення їх стійкого фінансового розвитку.

Для реалізації поставленої мети, визначено ряд основних завдань:

- узагальнити теоретичні аспекти категорії «банкрутство» та поняття «антикризове управління» й проаналізувати концептуальні підходи до здійснення управління антикризовими заходами на підприємствах АПК;
- дослідити методичні підходи до оцінки фінансового стану підприємств з ціллю виявлення кризових явищ та їх глибини;
- описати основні аспекти забезпечення оздоровлення агропромислових підприємств;
- проаналізувати рівень розвитку кризових процесів в умовах досліджуваного підприємства;
- виявити ступінь впливу окремих кризових явищ на вірогідність банкрутства досліджуваного підприємства;
- удосконалити методичний інструментарій діагностики кризових явищ та їх глибини на підприємствах агропромислового комплексу;
- сформулювати систему антикризового управління та розробити план оздоровлення досліджуваного підприємства враховуючи прояви окремих видів криз та взаємозв'язку між ними;
- запропонувати напрями вдосконалення діяльності підприємств в умовах розвитку кризових явищ.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження у дипломній роботі є процес забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах конкурентного середовища.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних основ і методичних підходів щодо процесу діагностики ймовірності банкрутства підприємств агропромислового комплексу з метою покращення фінансового стану та підвищення ефективності господарської діяльності.

Методи дослідження. Теоретичним й методологічним підґрунтям дослідження у дипломній роботі є основні положення теорії й практики організації управлінського та фінансового аналізу, нормативна база стосовно методичних вказівок та рекомендацій стосовно реалізації процесу антикризового управління суб'єктами бізнесу. Під час виконання дипломної роботи були використані

нижченаведені методи дослідження економічних процесів: наукової абстракції (формування сукупності показників, що виявляють наявність ознак певних різновидів криз, теоретичне підсумування найбільш дієвих підходів до механізму фінансового оздоровлення); графічний (наочна візуалізація механізмів моніторингу фінансового стану й реалізації системи заходів з оздоровлення суб'єктів, динаміки визначених показників та явищ, які одержані в результаті розрахунку узагальнюючих показників); аналітичних групувань (вивчення впливу кризи певного виду на показники фінансових результатів діяльності та вірогідність банкрутства підприємств); експертних оцінок (аналіз вагомості окремих показників при розрахунку інтегрального підсумку оцінки фінансового стану); екстраполяції та трендового аналізу (формування прогнозу динаміки визначених показників для формування дієвого механізму управління господарською діяльністю підприємств); економіко-математичного моделювання (оптимізація методики визначення інтегрального показника, моделювання платоспроможності підприємств на майбутній період).

Інформаційна база. Теоретичну базу дипломної роботи становлять сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження. Теоретичною основою дослідження є науково-економічні та періодичні видання з питань розробки теоретичних механізмів і практичного інструментарію антикризового управління підприємствами, законодавчі та нормативні матеріали Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; наукові праці класиків світової економічної і фінансової думки, теоретичні висновки, узагальнення і розробки сучасних зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, провідних фахівців у сфері антикризового управління, що містяться у монографічній, спеціальній, періодичній літературі, матеріалах наукових та науково-практичних конференцій, а також власні дослідження та спостереження.

Базою для виконання дипломної роботи було обрано філію Публічного акціонерного товариства «Державна продовольчо-зернова корпорація України» «Лубенський насіннеобробний завод» Лубенського району, зокрема матеріали, що включають фінансову, статистичну та бухгалтерську звітність підприємства.

З метою полегшення розрахунків та отримання якісних розрахункових даних використані сучасні інформаційні технології.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. У дипломній роботі одержано сукупність висновків теоретичного й практичного характеру. Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні ефективної системи управління підприємствами, спрямованої на своєчасне діагностування та усунення проявів конкретних видів кризових явищ, й формуванні системи організаційно-економічних заходів з метою їх оздоровлення. Впровадження результатів дослідження дасть змогу підвищити аналітичність облікової інформації, збільшити рівень розуміння керівниками кризових ситуацій, їх вплив на рентабельність й платоспроможність підприємства, а також рівень його прибутковості.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих та технологічних практик «Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти обліково-фінансового профілю» (м. Полтава, 2018 рік) та на п'ятій Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених [«Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики»] (м. Полтава, 25 жовтня 2018 року).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано три наукові праці загальним обсягом 0,7 др. арк.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків додатків, списку використаних джерел, що нараховує 107 найменувань, містить 23 таблиці, 16 рисунків, 7 додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 103 сторінках друкованого тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дипломної роботи, відображено мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення, наведено дані про апробацію одержаних результатів.

У першому розділі «**Теоретичні основи оцінки ймовірності банкрутства підприємства**» – досліджено теоретичні аспекти антикризового управління підприємствами агропромислового комплексу, охарактеризовано основні методичні підходи до оцінки ймовірності банкрутства підприємств агропромислового комплексу, розглянуто провідні засади організаційно-економічного забезпечення оздоровлення підприємств АПК.

У проведеному дослідженні поняття «криза» визначається як певний стан підприємства, якому притаманні окремі порушення фінансової, виробничої чи комерційної діяльності, подальший розвиток або поєднання яких може загрожувати банкрутством підприємству та перспективі його діяльності.

Згідно з Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність суб'єкта-боржника відновити рівень своєї платоспроможності та задовольнити визнані судом вимоги від кредиторів не інакше як на основі застосування процедури ліквідації. Отже, виходячи з законодавчо закріпленого тлумачення цього поняття, можна підсумувати, що в Україні в якості поняття банкрутства на першому плані законодавці бачать застосування процедури ліквідації.

Категорію «банкрутство» також доцільно вивчати через його різновиди: реальне (фактичне) банкрутство, технічне банкрутство; навмисне банкрутство; фіктивне банкрутство.

Кризові ситуації що мають місце в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання розрізняються не лише за причинами та наслідками що спричиняють їх виникнення, а також і за своєю сутністю (табл. 1).

Класифікаційні ознаки та види кризових явищ

Класифікаційна ознака	Види кризових явищ
За широтою проблематики	мікроекономічні, макроекономічні
За рівнем очевидності	латентні, явні
За рівнем прогнозованості	непередбачувані, частково передбачувані, передбачені
За регулярністю виявлення	унікальні, системні, періодичні, проміжні
За глибиною прояву	катастрофи, легкі, важкі,
За належністю до країни функціонування	зовнішні, внутрішні
За рівнем виникнення	локальні, місцеві, галузеві, міжгалузеві, регіональні, субрегіональні, державні, глобальні
За причинами породження	суб'єктивні, з нестачею відповідної інформації, із невизначеністю майбутнього
За характером причин виникнення	економічні, природні, екологічні, техногенні (технологічні)
За ступенем реалізації	реалізовані, нереалізовані, потенційно-реалізовані
За сферою походження	соціальні, економічні, аграрні, промислові, соціально-політичні, адміністративні, демографічні, фінансові, за-конодавчі, геополітичні, політичні, екологічні, реаліза-ційні, грошово-кредитні, виробничі, комерційні, валю-тні, біржові, психологічні, організаційні, технологічні,
За часом прийняття рішень	з прийняттям оперативних рішень, за наперед визначеною стратегією, за адаптованою стратегією
За фактичним впливом на результати діяльності	повністю знищуючі суб'єкт управління, частково руйнуючі фінансовий стан суб'єкта бізнесу, не впливаючі на стан суб'єкта управління,
За фактором часу	миттєві, короткочасні, затяжні
За формою прояву	майнова, стратегічна, прибутковості, ліквідності

Встановлено, що для діагностики окремих проявів кризових явищ та ймовірності банкрутства підприємства загалом використовуються як інтегральні методи оцінки, що дозволяють ідентифікувати фінансовий стан підприємства на основі результативного показника багатофакторних моделей, так і методи, що передбачають розрахунок системи показників, експертний аналіз яких забезпечує формулювання висновку про наявність або відсутність проявів кризових явищ, а також дозволяє спрогнозувати динаміку фінансового стану підприємства.

Виокремлено чотири види криз, що характеризують різні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства: кризу ліквідності, діагностування якої дає змогу характеризувати платіжні можливості підприємства; кризу результатів (прибутковості), що визначає ефективність господарської діяльності з позиції забезпечення його рентабельності та прибутковості; майнову кризу, яка характеризується ефективністю та доцільністю розміщення ресурсів підприємства, а також відповідністю майнового забезпечення й рівня функціонального стану основних засобів потребам підприємства; стратегічну кризу, під якою варто розуміти стан, в умовах якого підприємство нездатне ефективно здійснювати

виробничі процеси та відсутні перспективи його подальшого розвитку.

Встановлено, що у системі антикризового управління важливе місце посідає процес оздоровлення суб'єктів господарювання. Залежно від напрямів здійснення запропоновано поділ такого оздоровлення на три види: виробничо-технічне (передбачає виконання комплексу дій з метою підвищення рівня технічного забезпечення, а також покращення окремих технологічних операцій), організаційно-управлінське (характеризується заходами, спрямованими на поліпшення якісного складу як апарату управління, так і окремих працівників) і фінансове (спрямоване на оптимізацію показників, що визначають рівень ліквідності, прибутковості, фінансової стійкості та ділової активності).

Визначено, що основними напрямками здійснення оздоровлення в сучасних умовах є: санація підприємства (заходи із покращення фінансово-господарської діяльності підприємств, що мають суттєві прояви кризових явищ або перебувають у стані, близькому до банкрутства), реструктуризація (має на меті покращення фінансового стану підприємства через проведення структурних й організаційних змін у межах як окремих виробничих підрозділів, так і суб'єкта господарювання загалом) і реорганізація (передбачає більш кардинальні зміни на підприємстві, що можуть виражатися через трансформацію організаційної форми господарювання).

Запропоновано класифікувати стратегії антикризового управління за наступними ознаками: залежно від причини кризи (виробничого, фінансового чи організаційно-управлінського оздоровлення), залежно від глибини прояву кризи (превентивна, локалізація, усунення наслідків), залежно від джерел реалізації (за рахунок внутрішніх джерел, за рахунок кредитних ресурсів, за рахунок залучення інвестора або співвласника) та залежно від характеру реалізації (захисна, наступальна, делегування повноважень, компромісів та консенсусів, ліквідаційна). Обґрунтовано вибір конкретної стратегії як залежно від наявних і доцільних джерел здійснення оздоровлення, так і від тих результатів, що ставлять за кінцеву мету при її реалізації. Відмічено, що в реальних умовах є доцільним для використання поєднання декількох видів стратегій антикризового управління, що дозволить досягти необхідного результату за наявних ресурсів.

У другому розділі **«Діагностика ймовірності банкрутства суб'єкта господарювання»** – проведено діагностику розвитку кризових явищ у діяльності конкретного підприємства і визначено їх вплив на ймовірність банкрутства.

Моніторинг кризових явищ філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» за різними групами показників, зокрема: фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, фінансових результатів та інших загалом вказує на однозначній тенденції погіршення фінансового становища підприємства, і тому керівництво має вжити невідкладних дієвих заходів для виправлення ситуації і подальшого позитивного розвитку підприємства.

Виконані розрахунки (табл. 2) вказують на ознаки надкритичної неплатоспроможності філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» в 2015 р. Так показник поточної неплатоспроможності у 2015 р. склав 7 млн 822 тис. грн. Значення коефіцієнта покриття – 0,426 та коефіцієнта забезпечення власними засобами – нуль (що є нижчим за нормативні значення), адже власні засоби у досліджуваного суб'єкта господарювання взагалі відсутні.

Одночасно в 2015 р. досліджуване підприємство отримало чистий збиток в розмірі 389 тис. грн, все це свідчить про наявність ознак надкритичної неплатоспроможності. Проте в 2016 – 2017 рр. досліджуване підприємство має ознаки лише критичної неплатоспроможності, адже в даних періодах філія ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» отримала прибуток.

Таблиця 2

Визначення ознак платоспроможності філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» за період 2015 – 2017 рр.

Показник	Роки			Відхилення (+,-) 2017 р. від 2015 р.
	2015	2016	2017	
Довгострокові фінансові інвестиції, тис. грн	-	-	-	-
Поточні фінансові інвестиції, тис. грн	-	-	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	3081	3850	99	-2982
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	10903	13835	4821	-6082
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн	-	-	-	-
Показник поточної неплатоспроможності, тис. грн	-7822	-9985	-4722	+3100
Коефіцієнт покриття	0,426	0,624	0,777	+0,351
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	-22,253	-14,869	-1,609	+20,644
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-389	14363	6033	+6422

Відмітимо, що за період 2015 – 2017 рр. в цілому спостерігається позитивна динаміка фінансових результатів діяльності філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод». В 2015 р. чистий збиток становив 389 тис. грн. Проте варто наголосити, що в 2017 р. чистий прибуток філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» становив 6 млн 33 тис. грн, що склало 24,8 % від чистого доходу від реалізації продукції, та 54,7 % від величини валового прибутку.

Результати виконаних розрахунків свідчать про низький рівень фінансової стійкості філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» в 2015 р. за показниками структури джерел формування капіталу. Так, фактичне значення коефіцієнта автономії вказує на те, що у валюті балансу даного суб'єкта господарювання в 2015 р. відсутній власний капітал (наявні суми по негативних статтях балансу, а саме непокритий збиток). Позитивне значення власного капіталу наявне у 2016 – 2017 рр., відповідно коефіцієнт автономії в 2016 р. становив 0,762, а в 2017 р. – 0,912.

Таким чином, за системою відносних показників можна говорити, що досліджуваний суб'єкт господарювання в 2015 р. має ознаки всіх трьох видів криз: прибутковості, ліквідності та майнової кризи, а в 2017 р. – ознаки кризи платоспроможності.

В системі таких негативних чинників слід відмітити значну невідповідність показників ліквідності та фінансової стійкості їх оптимальним значенням, що не дає змогу таким суб'єктам господарювання забезпечувати надходження інвестицій (через відсутність довіри з боку інвесторів) та

дотримуватися необхідного рівня платіжної дисципліни (відсутність платіжних засобів в достатньому обсязі).

В міжнародній практиці для прогнозування банкрутства широко використовується мультиплікативний дискримінантний аналіз. Філію ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» було протестовано на наявність ознак неплатоспроможності чи банкрутства за допомогою найбільш використовуваних моделей (табл. 3).

Таблиця 3

Результати побудови вітчизняних багатофакторних моделей для діагностики ймовірності банкрутства філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» за 2015 – 2017 рр.

Моделі	2015 р.		2016 р.		2017 р.	
	Значення Z	Економічний зміст	Значення Z	Економічний зміст	Значення Z	Економічний зміст
Модель Савицької	1,128	Ймовірність банкрутства 100 %	3,671	Можлива ймовірність банкрутства	2,978	Ймовірність банкрутства можлива
Модель Федотовой	1,682	Підприємство неплатоспроможне	1,218	Підприємство неплатоспроможне	1,556	Підприємство неплатоспроможне
Модель Чупіса	1,822	Ймовірність банкрутства більше 50 %	1,043	Ймовірність банкрутства менше 30 %	1,405	Ймовірність банкрутства більше 30 %
Модель Терещенка	-27,370	Ймовірність банкрутства дуже висока	-18,902	Ймовірність банкрутства висока	-18,736	Ймовірність банкрутства висока

Загалом можна стверджувати, що за всіма моделями підприємство характеризується неоднозначно. Проте загалом можна стверджувати на високій ймовірності банкрутства філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» в 2015 р. та поліпшення його фінансово-економічного становища за період 2016 – 2017 рр. Все це свідчить на необхідності вжиття заходів для покращення фінансового стану досліджуваного суб'єкта бізнесу.

Результати впливу кризи ліквідності, результативності, майнової кризи та їх поєднань на ймовірність банкрутства окремого підприємства засвідчили, що в умовах відсутності будь-яких кризових явищ залишається незначна ймовірність банкрутства. Будь-яке поєднання двох видів криз значно збільшує ймовірність віднесення окремого підприємства до потенційних банкрутів. У разі ж існування на підприємстві всіх трьох видів криз ймовірність банкрутства є стовідсотковою, що підтверджується результатами розрахунку інтегрального показника за моделями Альтмана та Терещенка.

У третьому розділі «**Формування системи управління антикризовими заходами підприємств АПК**» – обґрунтовано напрями удосконалення моніторингу кризових явищ у діяльності підприємств агропромислового комплексу, запропоновано шляхи їхнього оздоровлення в системі антикризового управління, охарактеризовано основні способи вдосконалення фінансово-

економічної політики підприємств у кризових ситуаціях.

Проведене дослідження виявило значну кількість негативних чинників, що погіршують стан окремих підприємств, а їх поєднання у певних комбінаціях може призвести і взагалі до банкрутства.

Визначено, що у системі формування ефективної фінансово-економічної політики чільне місце повинно належати комплексу взаємопов'язаних заходів, що синтезують у собі управління фінансовою стійкістю, прибутковістю, ліквідністю та діловою активністю на основі розрахунку окремих їхніх показників, що дасть змогу оцінити ймовірність прояву кризових явищ і визначити комплекс заходів щодо їх усунення або зменшення негативних наслідків.

Існуючі методичні підходи оцінки кризових явищ передбачають розрахунок досить значної системи показників, які можуть бути розраховані та трактовані лише за наявності на підприємстві фахівця з відповідним рівнем кваліфікації, що є недоцільним з точки зору зростання витрат на оплату праці в умовах невеликих підприємств чи підприємств з низьким рівнем прибутковості. У таких випадках найбільш оптимальною є розробка порівняно невеликої сукупності показників-індикаторів, які можуть бути пораховані окремим працівником економічного відділу та дадуть змогу встановити наявність окремих видів криз, їхню глибину, а також зробити висновок про доцільність більш глибокого їхнього аналізу.

Доведено, що процедура оздоровлення окремих суб'єктів господарювання залежить від стадії та проявів кризи, в якій вони опинилися. В основі оздоровлення підприємств у напрямку забезпечення оптимального рівня їхньої ліквідності та платоспроможності, лежить оцінка факторів, що вплинули на невідповідність даних показників нормативному значенню.

Залежно від ідентифікації основних чинників низького рівня ліквідності подальші дії мають бути спрямовані у відповідних напрямках: робота з дебіторами з метою забезпечення своєчасного надходження грошових коштів, а також формування оптимальної кредитної політики у розрахунках з покупцями та замовниками; формування такої структури виробництва, яка дозволить протягом року забезпечувати виробничі процеси сільськогосподарських товаровиробників обіговими коштами; вплив на цінову політику та процеси формування собівартості кінцевої продукції, за рахунок чого отриманий прибуток забезпечить зростання платоспроможності підприємства.

Процедури, пов'язані з покращенням майнового стану підприємства та уникнення проявів майнової кризи, мають два основні компоненти: управління виробничо-технічним забезпеченням підприємства і виявлення його впливу на майновий стан суб'єкта господарювання; управління джерелами формування ресурсів підприємства, що дає змогу оптимізувати структуру джерел формування майна, а також співвідношення окремих її елементів.

Відповідно до вищевказаних складових формування фінансово-економічної політики окремого суб'єкта бізнесу з метою оперативного управління станом його господарської діяльності, як ми вважаємо, повинно відбуватися наступним чином (рис. 1).

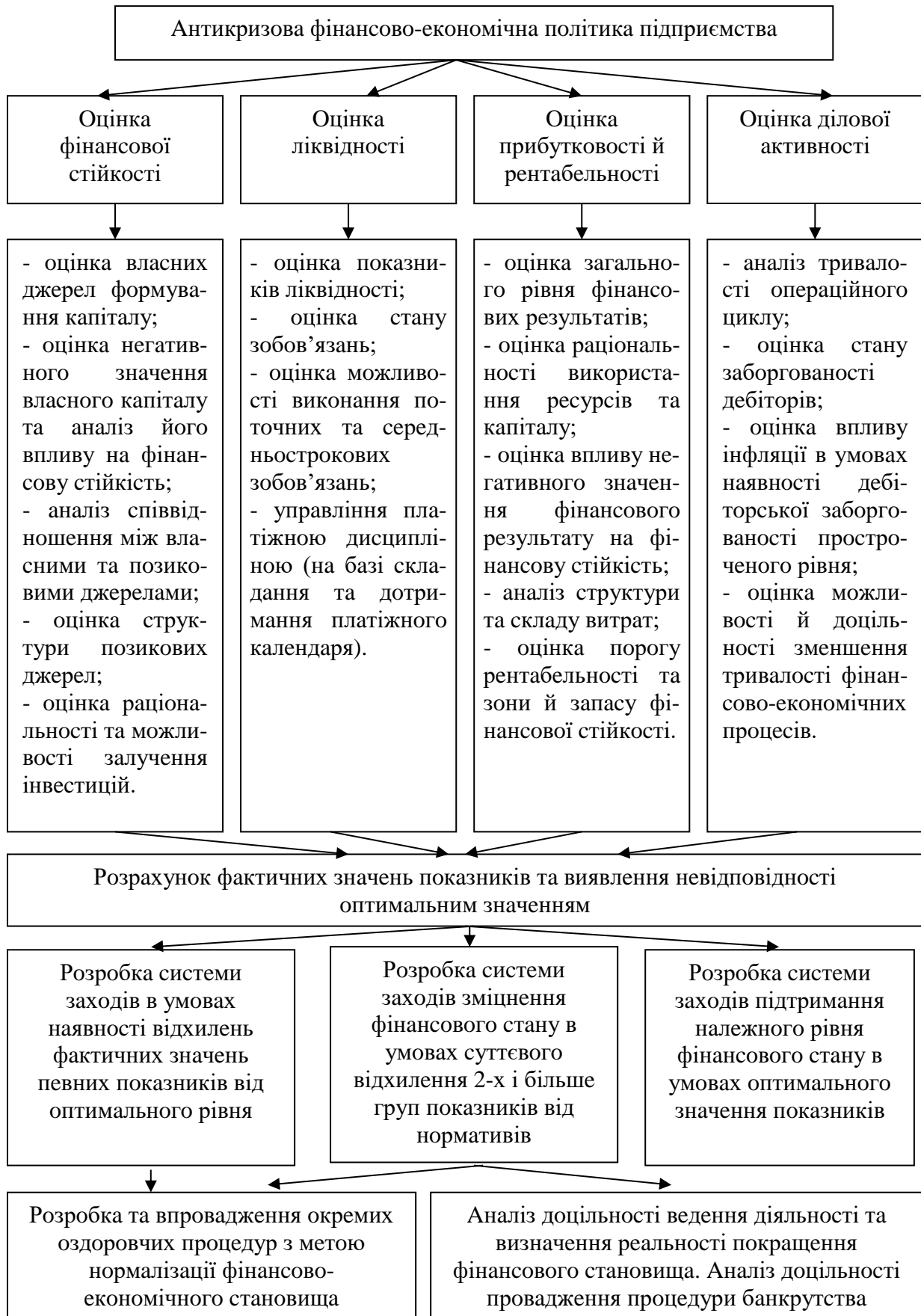


Рис. 1. Схема формування антикризової фінансово-економічної політики підприємства

У загальному вигляді механізм здійснення процедури оздоровлення підприємства, що має на меті забезпечити рівень платоспроможності наведено на рис. 2.

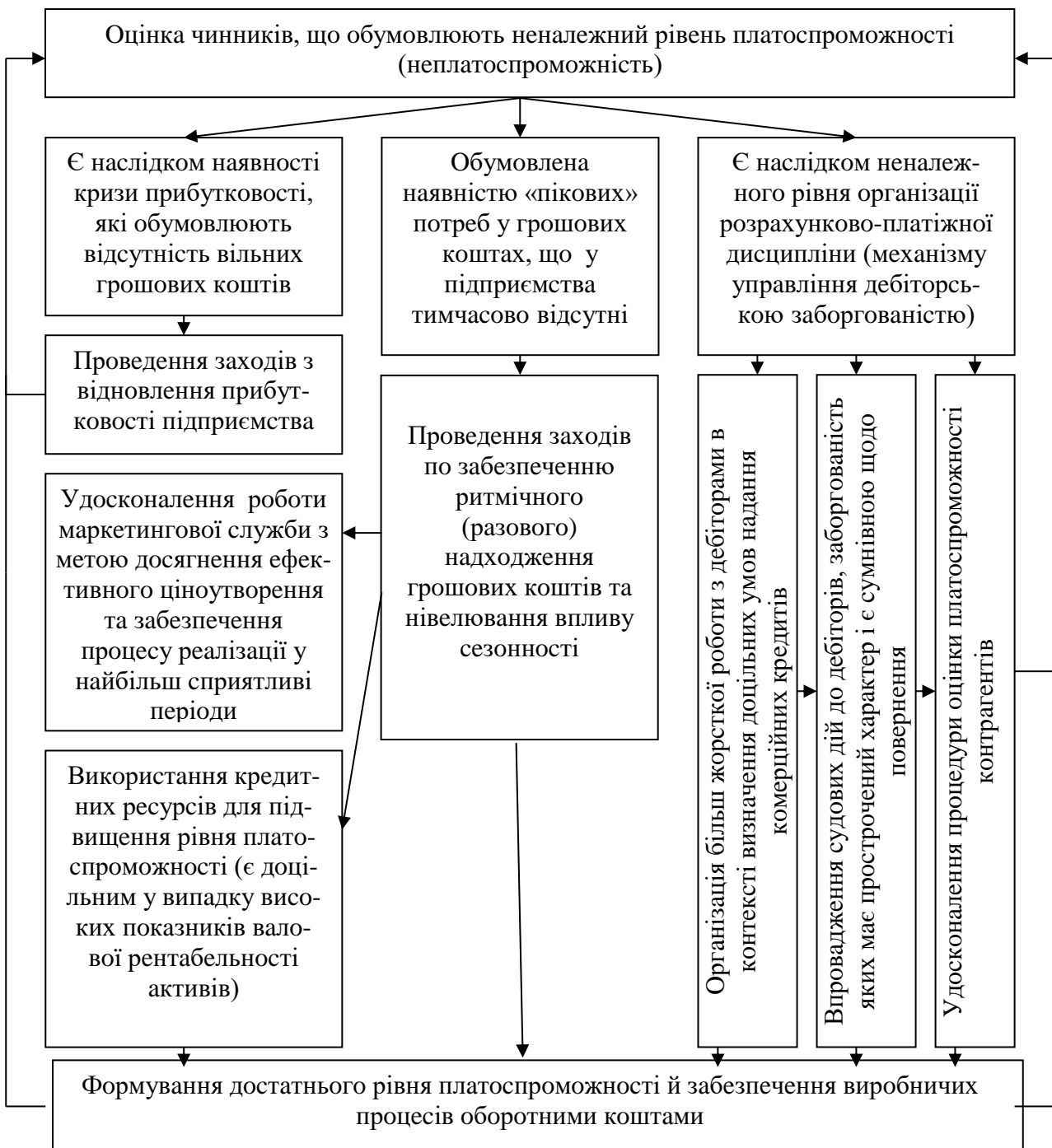


Рис. 2. Структурно-логічна схема впливу напрямів антикризового управління на ліквідність та платоспроможність підприємств АПК

Оздоровлення підприємства є багатоаспектним поняттям, яке включає в себе різні аспекти поліпшення фінансово-господарської діяльності. Варто виокремлювати декілька ключових напрямів здійснення процедури оздоровлення:

- організаційно-управлінське оздоровлення;

- виробничо-технічне оздоровлення;
- фінансове оздоровлення.

Проводячи заходи стосовно оздоровлення кожного суб'єкта господарювання, слід враховувати, що в більшості випадків окремі фінансові негаразди діють не ізольовано, а в своєму поєднанні визначають загальний стан підприємства.

Так, у випадку діагностування кризи ліквідності слід визначати, що вона може бути наслідком кризи прибутковості (зменшення обсягів вхідних грошових потоків) та фінансової стійкості (зростання обсягів зобов'язань підприємства). Одночасно низький рівень ліквідності та відсутності достатніх обсягів оборотних коштів може призвести до погіршення можливостей суб'єкта господарювання забезпечувати безперебійну операційну діяльність (існує ймовірність виникнення кризи прибутковості) та змушує його збільшити вхідний грошовий потік за рахунок фінансової діяльності (призводить до збільшення питомої ваги залученого капіталу, тим самим збільшуючи рівень фінансового ризику, що генерує підприємство, та підвищує ймовірність виникнення кризи фінансової стійкості).

В той же час, значна частка кредитних ресурсів в джерелах формування майна підприємства збільшує витрати на їх обслуговування та може спричиняти кризу прибутковості, а у випадку одночасного виникнення умов низького рівня ліквідності (платоспроможності) і взагалі призводить до загальної кризи підприємства.

В зв'язку з цим при формуванні окремих стратегічних напрямів оздоровлення підприємства слід проводити комплексну діагностику показників його діяльності, забезпечувати системний вплив на всі аспекти діяльності такого господарюючого суб'єкта з метою досягнення позитивних результатів заходів оздоровлення.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі проведено теоретичні узагальнення та вирішено наукове завдання, що пов'язане із визначенням механізму здійснення антикризового управління суб'єктами бізнесу з метою забезпечення їх стійкого фінансового стану та уникнення банкрутства. Результати та узагальнення, здійснені в роботі, дають змогу зробити наступні висновки:

1. Банкрутство – варто розглядати через визнану судом неспроможність суб'єкта бізнесу виконувати та погашати власні зобов'язання й продовжувати діяльність через економічну неефективність, що виступає негативним наслідком кризового явища. Під комплексним механізмом діагностики кризових явищ доцільно розуміти активні дії суб'єктів його проведення, що націлені на спостереження за розвитком підприємства з метою ідентифікації зовнішніх й внутрішніх факторів породження кризових процесів, збір інформації, її опрацювання, оцінку, інтерпретацію й прийняття раціональних рішень.

2. В загальному підходи до моніторингу кризових явищ в умовах кожного суб'єкта господарювання можна поділити на 2 види. Один серед них базується на ви вивченні системи коефіцієнтів й передбачає проведення їх аналізу. Інший

підхід базується на розрахунку одного інтегрального показника, фактичне значення якого дає можливість оцінити загальний стан суб'єкта бізнесу й вірогідність його банкрутства. Але крім вище вказаних підходів має місце застосування окремих специфічних методологій, що базуються на поєднанні вищевказаних методів, або з використанням рейтингового чи оцінювання в балах досліджуваних показників. В такому випадку при оцінці показників господарської діяльності варто приділити детальну увагу різноаспектному та різновекторному аналізу сукупності показників. Даний аналіз потребує розрахунку показників, які визначають ліквідність, прибутковість, фінансову стійкість, ділову активність, й окремі елементи виробничо-господарської діяльності суб'єкта бізнесу. Отримані значення вищевказаних векторів діагностики суб'єкта бізнесу можуть мати прояви кризи ліквідності, майнової та результатів, що в своєму поєднанні позиціонують загальний фінансово-економічний стан

3. За період 2015 – 2017 рр. вартість майна філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» зросла в 5,3 рази, що є позитивним фактором. Негативною характеристикою структури майна в 2017 р. порівняно з 2015 р. виступає зниження рівня забезпеченості високоліквідними оборотними активами. Позитивним моментом у структурі майна досліджуваного підприємства є скорочення частки поточної дебіторської заборгованості у майні. Зростання питомої ваги необоротних активів та скорочення питомої ваги оборотних в структурі майна свідчить про зниження рівня забезпеченості необоротних активів оборотними активами. За останні три роки вартість джерел формування капіталу зросла в 5,3 разів. При цьому власний капітал збільшився на 30 млн 237 тис. грн, а його частка у валюті балансу в 2017 р. склала 91,2 %. Зростання величини власного капіталу обумовлено збільшенням сум по позитивних статтях балансу, а саме нерозподіленого прибутку.

4. Баланс філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» за період 2015 – 2017 рр. не є абсолютно ліквідним у зв'язку з нестачею високоліквідних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань. Значення всіх коефіцієнтів ліквідності за період 2015 – 2017 рр. мають позитивну тенденцію, проте їх фактичне значення за весь період дослідження є значно нижчими за норматив. Виконані розрахунки вказують на ознаки надкритичної неплатоспроможності філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» в 2015 р. В 2017 р. порівняно з 2015 р. динаміка коефіцієнта покриття та поточної неплатоспроможності є позитивною, проте коефіцієнт забезпечення власними засобами залишається на нульовому рівні. При цьому показник поточної неплатоспроможності носить тенденцію до скорочення (4 млн 722 тис. грн). Обсяг отриманого підприємством чистого прибутку склав 6 млн 33 тис. грн. Таким чином, можна говорити про наявність ознак критичної неплатоспроможності філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» в 2017 р.

5. Результати виконаних розрахунків свідчать про низький рівень фінансової стійкості філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» в 2015 р. за показниками структури джерел формування капіталу. розрахунки

свідчать про достатній рівень фінансової стійкості філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» за 2015 – 2017 рр. за показниками стану основного капіталу. А динаміка рівня фінансової стійкості за даними показниками є в основному позитивною. В 2015 – 2017 рр. фінансовий стан філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» можна охарактеризувати як кризовий. Це пояснюється тим, що загальної величини формування запасів недостатньо для формування запасів.

6. В 2015 р. збиток філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» становив 389 тис. грн. Проте варто наголосити, що в 2017 р. чистий прибуток становив 6 млн 33 тис. грн, що склало 24,8 % від чистого доходу від реалізації продукції, та 54,7 % від величини валового прибутку. Отже, варто відмітити що за період 2015 – 2017 рр. в цілому спостерігається позитивна динаміка фінансових результатів діяльності. Негативні значення мають показників ефективності виробничо-господарської діяльності, що дозволяє стверджувати про наявність глибокої кризи прибутковості в 2015 році.

7. За всіма моделями підприємство характеризується неоднозначно. Проте загалом можна стверджувати на високій ймовірності банкрутства філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» в 2015 р. та поліпшення його фінансово-економічного становища за період 2016 – 2017 рр. Все це свідчить на необхідності вжиття заходів для покращення фінансового стану досліджуваного суб'єкта бізнесу.

8. Філія ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» має значення інтегрального показника є меншим за 2, то фінансовий стан такого суб'єкта господарювання можна охарактеризувати як кризовий. Проте в 2016 – 2017 рр. спостерігається поліпшення фінансового стану. Так як за даний період значення інтегрального показника коливається в межах від 3 до 4, то фінансовий стан такого суб'єкта господарювання можна охарактеризувати як задовільний. Запропонована модель, на відміну від вже існуючих, містить в собі показники, що визначають не лише рівень прибутковості, фінансової стійкості, ліквідності й ділової активності, а також враховує ступінь виробничого потенціалу підприємства на базі значення коефіцієнта придатності основних засобів, що, як ми вважаємо, має істотний вплив на існуючий фінансовий стан та перспективи його динаміки в майбутньому, а низьке значення даного показника викликає прояви ознак майнової кризи суб'єкта господарювання.

9. Так як в нашому випадку структура балансу філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» в 2017 р. визнана незадовільною і підприємство є неплатоспроможним, далі розрахуємо коефіцієнт відновлення платоспроможності. Таким чином, коефіцієнт відновлення платоспроможності для філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» в 2017 р. становить 0,427. Його рівень менший 1, що свідчить про відсутність передумов до відновлення досліджуваним підприємством платоспроможності протягом найближчих 3-х місяців.

10. Підприємство має рівну кількість негативних і позитивних показників поточного фінансового стану. Негативні результати фінансового аналізу компенсуються позитивними результатами якісних показників СВОТ-аналізу.

Отже, можна зробити висновок, що підприємство має шанси на відновлення платоспроможності. Оцінка поточних фінансових показників діяльності підприємства призвела до остаточного висновку про те, що відновити платоспроможність підприємства за рахунок власних коштів є можливим. Однак для успішного проведення санаційних заходів необхідні зовнішні фінансові вливання.

Таким чином, основною задачею, що стоїть перед керівництвом та власниками філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» є проведення такої фінансово-економічної політики, яка дозволить забезпечити прийнятний рівень платоспроможності протягом періоду користування кредитом з метою недопущення виникнення можливостей повної втрати платоспроможності, що може викликати значне поглиблення інших видів криз. Враховуючи проведені дослідження, було розроблено комплекс санаційних заходів для філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод», який передбачає:

1. Оптимізацію структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності.
2. Здійснення мобілізації прихованих резервів шляхом реалізації окремих об'єктів основних і оборотних засобів, що безпосередньо не пов'язані з процесом виробництва і реалізації продукції.
3. Використання зворотного лізингу.
4. Надання в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у виробничому процесі.
5. Оптимізацію структури розміщення оборотного капіталу (зменшення частки низько ліквідних обігових коштів запасів сировини і матеріалів, незавершеного виробництва).
6. Продаж окремих низькорентабельних структурних підрозділів.
7. Рефінансування дебіторської заборгованості шляхом здійснення факторингу та активного використання вексельних розрахунків.
8. Проведення паралельно фінансової та операційної реструктуризації боргів.

Отже, що всі охарактеризовані вище санаційні заходи так чи інакше спричинять позитивні зміни в окремих статтях активу і пасиву балансу філії ПАТ «ДПЗКУ» «Лубенський насіннеобробний завод» і забезпечать позитивну динаміку показників платоспроможності та фінансової стійкості даного суб'єкта бізнесу. Варто додати, що усі операції з фінансової і операційної реструктуризації є взаємопов'язаними і їх застосування має проводитися комплексно. В протилежному випадку можна досягти успіху на окремих етапах реалізації фінансової санації, а загалом не буде досягнуто мети її здійснення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ РОБОТИ

1. Рибка О. А. Банкрутство підприємств як об'єктивне явище сучасної економіки / О. А. Рибка, А. П. Дорошенко, О. О. Дорошенко // Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених [«Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми

практики»] (м. Полтава, 25 жовтня 2018 року). – Полтава : ПДАА, 2018. – С. 52 – 54.

2. Рибка О. А. Діагностика кризи прибутковості як складова антикризового управління підприємством / О. А. Рибка, О. С. Бондаренко // Збірник наукових праць за результатами наукової роботи факультету обліку та фінансів [«Економіка і підприємництво: організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу»]. – Полтава : ПДАА, 2018. – Вип. 18. – Том 2. – С. 6 – 9.

3. Рибка О. А. Формування позитивних фінансових результатів як механізм уникнення банкрутства підприємства / О. А. Рибка, О. С. Бондаренко // Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик по напрямках підготовки (спеціальностях) [Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки студентів обліково-фінансового профілю]. – Полтава : ПДАА, 2018. – Вип. 5. – С. 106 – 108.

Анотація

Рибка О. Ю. Оцінка ймовірності банкрутства аграрного підприємства та розробка програми його фінансового оздоровлення. – Рукопис.

Дипломна робота на здобуття кваліфікації «Магістр фінансів, банківської справи та страхування» за освітньо-професійною програмою Фінанси, банківська справа та страхування спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування». – Полтавська державна аграрна академія, Полтава, 2018.

У дипломній роботі досліджено теоретичні аспекти антикризового управління підприємствами агропромислового комплексу. Охарактеризовано основні методичні підходи до оцінки ймовірності банкрутства підприємства. Досліджено проблеми діагностики кризових явищ у національній економіці в умовах глибоких ринкових трансформацій. Розглянуто сутність категорій «криза ліквідності», «криза прибутковості», «майнова криза», а також показники, які їх характеризують.

Визначено основні засади організаційно-економічного забезпечення фінансового оздоровлення підприємств агропромислового комплексу.

Проведено діагностику наявності кризових явищ у діяльності досліджуваного підприємства та ймовірності його банкрутства. Визначено взаємозв'язок між ймовірністю банкрутства певного суб'єкта господарювання та наявністю окремих видів криз.

Запропоновано напрями удосконалення системи моніторингу фінансового стану підприємств АПК з урахуванням інформації про рівень придатності основних засобів.

Запропоновано напрями удосконалення фінансово-економічної політики суб'єктів господарювання в кризових ситуаціях з метою досягнення відповідних рівнів прибутковості, фінансової стійкості та платоспроможності.

Ключові слова: банкрутство, криза, антикризове управління, моніторинг, ліквідність, платоспроможність, прибутковість, фінансова стійкість, фінансове оздоровлення.

Аннотация

Рыбка А. А. Оценка вероятности банкротства аграрного предприятия и разработка программы его финансового оздоровления. – Рукопись.

Дипломная работа на соискание квалификации «Магистр финансов, банковского дела и страхования» по образовательно-профессиональной программе Финансы, банковское дело и страхование специальности «Финансы, банковское дело и страхование». – Полтавская государственная аграрная академия, Полтава, 2018.

В дипломной работе исследованы теоретические аспекты антикризисного управления предприятиями агропромышленного комплекса. Охарактеризованы основные методические подходы к оценке вероятности банкротства предприятия. Исследованы проблемы диагностики кризисных явлений в национальной экономике в условиях глубоких рыночных трансформаций. Рассмотрена сущность категорий «кризис ликвидности», «кризис прибыльности», «имущественный кризис», а также показатели, которые их характеризуют.

Определены основные принципы организационно-экономического обеспечения оздоровления предприятий агропромышленного комплекса.

Проведена диагностика наличия кризисных явлений в деятельности исследуемого предприятия.

Предложены направления совершенствования системы мониторинга финансового состояния предприятий АПК с учетом информации о уровне пригодности основных средств.

Предложены направления усовершенствования финансово-экономической политики предприятий в кризисных ситуациях с целью достижения соответствующих уровней прибыльности и платежеспособности.

Ключевые слова: банкротство, кризис, антикризисное управление, мониторинг, ликвидность, платежеспособность, рентабельность, финансовая устойчивость, финансовое оздоровление.

Summary

Rybka A. A. Estimation of the probability of bankruptcy of the agrarian enterprise and development of a program for its financial rehabilitation. - Manuscript.

Thesis for obtaining the qualification «Master of Finance, banking and insurance» specialty «Finance, banking and insurance». – Poltava State Agrarian Academy, Poltava, 2018.

In the thesis the theoretical aspects of the crisis management of enterprises of the agro-industrial complex are investigated. The main methodical approaches to assessing the probability of bankruptcy of the enterprise are described.

The basis of organizational and economic sanitation of the enterprises of agroindustrial complex is defined. The connection between the probability of bankruptcy of certain economic object and the presence of special kinds of crisis is estimated. The essence of categories «liquidity crisis», «crisis of profitability», «economic crisis» as well as indicators that characterize them.

The author puts the ways to improve monitoring of the financial condition of the

agricultural enterprises including information about capability of the main means.

The ways to improve the agricultural enterprises sanitation are developed in offer to minimize the influence of special kinds of crisis and to eliminate them. The vehicles of improvement of financial politics of economic subjects in the situations of crisis are propounded for achievement the proper level of profitability and solvency.

Key words: bankruptcy, crisis, anticrisis management, liquidity, solvency, profitability, financial stability, sanitation.